

RAZSTAVA MILOGOJA DOMINKA (1932–2010)

Cankarjev dom Vrhnika, 13. 11.–9. 12. 2012

Spominska razstava avtorja na Vrhniki v letu, ko bi slikar napolnil osemdeset let, skuša prikazati njegov odslikani svet iz obsežne zbirke del hčerk Mirjam in Milojke. Zaradi omejenega prostora je na razstavi prikazan le del iz slikarskih ciklusov, s katerimi se je Dominko ukvarjal več desetletij. Razstava temelji na prikazu slikarskega opusa, dodanih je tudi nekaj grafik, kolažev in mešanih tehnik. V celoti je izostal pregled risb, študijskih risb, obsežnega opusa grafike, pastelov in seveda ilustracij. V letih, ko je deloval kot likovni urednik, se je namreč Milojko Dominko ukvarjal tudi z likovno opremo knjig. Razen del zgodnjega obdobja sem slikarjevo delo spoznaval ob rednih obiskih ateljeja na Adamičevi ulici v Šiški in seveda od preselitve na Vrhniko v letu 1984 na Turnovše.

Moje prvo srečanje s slikarstvom M. Dominke v letu 1975 je bilo na razstavi DSLU v Moderni galeriji v Ljubljani, videl sem dve barviti figuralni sliki, samosvoji, drugačni od vseh. Čeprav sem že petnajst let spremljal likovno dogajanje, avtorja nisem poznal. V letu 1977 me je prijatelj Elo popeljal v atelje prijatelja, nekdanjega Vrhničana, akademskega slikarja Milogoja Dominka. Prvič se je M. Dominko na Vrhniki predstavil leta 1977 v likovnem salonu IUV. Leta 1974 je

M. Dominko postavil prvo razstavo v Švici. Slikarsko je obdelal figuralne kompozicije v toplih zemeljskih tonih. Na platnu postavlja svoje slikarske izpovedi, komentarje, odzive in dodaja svoj avtorski komentar. Historično združuje v sedanost, kot bi v eno sliko priključeval neke sanjske prebliske in jih v maniri starih mojstrov združeval v svojem delu in komentiral. Združuje narodenost, erotiko, usodnost, srečo, hazard življenja, minljivost, krhkost. V slike vpisuje zapise, potrditve, žige, tarče, ure brez kazalcev, pozlato ikon, razklanost sveta, štukature, palimpsetno okrasje, zgodovinske portrete, sohe minulih časov, numeracijo in zapise. V tem svetu vrisuje krhko lepoto metuljev in ptice v letu, kot bi opozarjal na minljivost vsega in seveda na usodno sočasnost vsega. V tem času je bil del slik še namenjen skrbi za okolje, ohranjanje naravne sožitnosti odslikuje kot vrednost, drevesa so dobri duhovi in zavetje za ptice, veter in ljudi. Za desetletja je iz te narave vzel bodečo nežo in jo kot žareče sonce upodabljal na platnih; grafizmi listov, žarenja jedra, krhkost in energija obenem, žareča kroglja, iz katere bruha magma. V teh letih iz vseh del še sije svetloba v kontrastu s teminami obravnavanega sveta. V svojih delih bo leta gradil zgodbe, v katerih povezuje realnost sveta, mest, ladij z neko izgubljenostjo, potopljenostjo, v mreže ujeto ali samo sluteno v globini in modrini morja.

V spomin nam priklicuje, da mnoge ladje več ne plujejo, so samo še sledi na davno pozabljenih zemljevidih, grafikah, razbitine v globinah morja, s potopljenimi zakladi. Izvedbe teh navidežno nemogočih konfrontacij realističnih odslikav se spajajo v specifičen surrelizem prikazov, v katerega bo šele daleč kasneje abstraktna magma barvnih nanosov, brizgov, v grobi in odprti barvni skali kot sedanjost, konfrontirana z meditacijo o preteklosti. Dominko izpričuje vednost o vsem, kar je bilo daleč pred njim, kot zgodovina, filozofija, verovanja, literatura, arhitektura, vse te sledi v umetnosti in nas obenem nagovarja kot avtor druge polovice XX. stoletja. Če je iz zgodovine podedoval umirjeno barvno skalo, se je skozi leta odprl barvi in jo vključeval v svoje delo kot kontrapunkt zgodovinski odslikavi.

V zgodnji fazi je avtor skupaj z generacijskimi kolegi raziskoval pokopališča, šahovske figure in steklenice. V razmeroma komornih formatih in v zadržani v barvni tonaciji nastajajo slike mediteranskih zasnov avtorskih opredelitev. Pokopališča s svojo strukturo mesta mrtvih, z urejenostjo, ozelelitvijo in bogatimi likovnimi pobudami, skoraj v abstrakcijo urejene slike z likovnimi poudarki, strukturami in znamenji križa. Avtor na začetku slikarske poti zaznamuje svoje prve avtorske opredelitve, podobno kot kolegi iz študijskih let. V naslednjem ciklusu ga pritegnejo šahovske figure kot specifične podobe ljudi v stilizirani upodobitvi in vlogah, omejenih v šahovnico. Struktura šahovnice mu bo še leta kasneje pomenila površino ujetosti. Slike s stiliziranimi šahovskimi figurami je predstavil na razstavah med letom 1968–1970. Nekaj časa se je ukvarjal s steklenicami, njihovimi postavitvami, volumnom. V steklenicah izriše uje-te figure, nekakšne duhove, vilinska bitja, cirkusante, kurente ali preprosto osebne strahove in prikazni.

Preživeta leta na Primorski in na obali prikličeta v njegov slikarski svet ladje, morje, obmorska mesta, potopljene Atlantide, pa tudi svet morskih globin, v mreže ujeto zgodovino in spomine. Avtorjev kolorit se napolni z mediteranskimi svetlobami.

Njegova simbolna upodobitev sonca postane kraška bodeča neža v številnih izvedbah, risarskega in slikarskega modrenja.

Odslikana bodeča neža postane tudi del slikarskega ciklusa, v katerem se posveča skrbni za naravo. Opazi prve tujke v naravi, umiranje dreves, prestrašane ptice, zapuščena gnezda. Umetnik opozori, kako grobo posega človek v svoje okolje. Na robu mest, na pragu gozda se pojavljajo divja smetišča in odlagališča.

Prva potovanje po Evropi, knjige o slikarstvu, galerije in muzeji spregovorijo o tem, da je slikarstvo upodobitev zgodovine Sveta. V sebi bo nosil do konca vso težo tega, kako kot slikar povedati s sliko te zgodbe sveta, po svoje in na novo, povezati minula stoletja v zgodbo XX. stoletja.

Slikar sedaj odslika slike, na katerih združi vso čarobnost sveta. Odslika in združi v dvodimenzionalno površino platna postavi krhkost, minljivost in kratkost življenja, dojenčka v prvi igri, erotični ženski akt, glavo starca na platna nanese reminiscence na zgodovino, religijo, bogastvo, časovne grafizme, upodobitve — nekega večnega relikvarija, sveče, kovčke, karte, vence zmagovalcev, trakove odlikovanja, pa tudi ujetosti zgodovine, spomina in vse to sooča s krhkostjo življenja. Na slikah neprizanesljivo komentira, danes s tistim, kar se je že zgodilo, pa se bo verjetno na nek nov način ponovilo slehernih. Slike so polne tudi dodanih grafizmov, letrizmov, letnic, vrisov označb, tarč, ur, okvirjev, nakita, zgodovinskih podob, arhitekturnih elementov, grbov, horoskopa, liki

iz igralnih kart bežijo v prostor platna, krhkost metuljev, izgubljenost ptic nad samoto, ostankov časa. Na platnih upodablja konje v vseh mogočih vlogah, konji zmagovalcev, konji ujeti v kolo vrtiljaka, konji prodora v novo, konje ujete in vpete, pa tudi konje na koncu poti. Don Kihot je samo spomin na konec poti, ko ostane brez konja sam s ptico.

Leta 1973 je M. Dominko dobil prvo nagrado na Bienallu delle Alpi v Arta Terme v Italiji. Po samostojni razstavi v naslednjem letu v Švici je bil nato dve desetletji vezan na sodelovanje s švicarsko družbo 4A, preko katere je imel več kot štirideset večjih razstav. V teh letih dela v Švici oziroma v Sloveniji za Švico je v svojem slikarskem opusu začete teme samo nadgrajeval in poglabljal.

Svoje slikarstvo je moral zgraditi in se obdržati v dokaj specifičnem in zahtevnem okolju romanskega dela Švice. Njegova likovna dela, njegove opredelitve, reminiscence na zgodovino, filozofijo, človeško usodnost, narejenost, iskanja lepote in svojstvena nadrealnost so bila dobro sprejeta in se je dobro uveljavil v tujini. Zahtevnost in obseg dela je v letu 1982 razširil še na grafiko visokega tiska. Opremil je atelje z grafično prešo in odtisnil svoje teme na veliko grafičnih listov. Vzporedno je M. Dominko obdelaval Ljubljano, Močilnik, Kras z rujem in morsko obalo. Zlasti ga je privlačilo slikanje gozda. V tem času je nastalo veliko pastelov, pa tudi oljnih slik iz ponovno najdenih prostorov otroštva na Vrhniki, mladosti na Primorskem in slikarskih začetkov v Piranu.

Risarsko in slikarsko je več kot tri desetletja obdelaval konje. Z risanjem in slikanjem je gradil svojstven svet, v katerem so konji nosilci vodilne zgodbe. Stotine skic, pastelov, grafik, pa tudi platen je obdelal s konji. Konji so mu pomenili lepoto, energijo, življenjsko moč, prijateljstva, preskok na rob sveta in življenja. Vedno znova se je vračal

k tej temi. Redko je bil upodobljen konj z jezdecem, še to je bil običajno čudni vitez Don Kihot. Konj je bil običajno prost ali pa je trgal ujetost. Konji so ga vedno znova zvalili za risalno mizo. V letu 2007 je izdelal veliko kompozicijo s konji za slovenski parlament.

Če je v svojih slikarskih začetkih Dominko figuro, ki je asociirala na Križanega, podnaslavljal z Ikarusom, je nastalo v zadnjih letih več slik na temo Križanega. Izrazita je slika TRIANGEL — ECCE — HOMO. Tu je Križani metafora za avtorja slikarja v diagonali preko trikotnika grafizmov, potez s širokim čopičem, preko slike z izvedenim okvirjem v platnu. Avtor je na to desetletja premagovano belino platna zarisal svojo zgodbo slikarja. Ta slika ima diptih v sliki.

IMAGINACIJA — PIETA. Enako pripravljeno platno v modrih barvah poezije, soha Madone (matere) in preko kolen samo barvni abstraktni nanos na mestu za žrtvovanega ... (za slikarja).

Avtor je izdelal še več upodobitev Križanega, žrtvovanega, z različnimi opredelitvami do sohe žrtvovanja. Križanega kombinira v svoja platna kot večno vprašanje o smislu žrtve v prostoru sveta, ki se vedno znova obnavlja. Skozi več kot dva tisoč let sakralnih prostorov, arhitektura oltarjev je odslikana v fragmentih razpada, pa vendar z iluzijo novega prostora in duha. Avtor spoštljivo postavlja v prostor sveta narodenost z dojenčkom, pesmijo ptic na poti skozi čas, igrivo voluminoznost baročnih angelcev nad brezčasovno erupcijo. V svoje slike vrisuje glave modrecev, prebiral je njihove filozofije, raziskoval in slikal, da bi lahko razumel in se izpovedoval. Verjetno je desetletja avtor ostajal eden od teh otrok, ki strmijo iz njegovih platen. Barvito bogastvo sveta, plasti zgodovine, palimpsestno nanešeni čas, strah in upanje prihodnosti.

Na mnogih platnih poizkuša z zgodbami minulih časov, z njihovimi bremenami, kralji in kraljicami, pozabljenimi v sarkofagih katedral, zmagovalci bitk iz zaprašenih knjig, krhkost otroka na začetku vseh poti v prihodnost.

V obsežnem opusu kolažev je avtor kombiniral grafične odtise z risbami, fragmenti fotografij, barvnih ploskev v neka nova premišljevanja. V te kolaže vlepi črtne kode, lerizme, dele pisem, svoje zapise, študije za slike, ki so že davno zapustile atelje. Ti kolaži so zakladnica vsega, kar je Dominko v desetletjih v pripravah narisal. Vedno znova je začel tako kot bi prvič zapraskal s peresom, trsko, ogljem v belino papirja. Potem je dodajal barvne lise, trgal, rezal in lepil na kartone. Kolaži predstavljajo obsežen del slikarske zgodbe slikarja Dominka. Tako kot je za vsako sliko izdelal več barvnih študij, miniaturnih slik, tako je tudi za vsako grafiko pripravil na desetine predpripravljalnih risb.

V letih 1994, 1995 je Dominko pripravljali ilustracije za KRST PRI SAVICI Franceta Prešerna. V dveh letih študija je izdelal na stotine pripravljalnih skic za likovno upodobitev. V UVODU je prikazan vojnega spopada na osnovi študij orožja in opreme vojščakov tistega časa, in na osnovi razgovorov z zgodovinarji. Dominko je likovno uspešno predstavil upodobitev spopada Valjhuna v imenu Križa in Črtomira na strani malikov stare vere.

V upodobitvi KRSTA pa nas slikar po Prešernu postavi pod očaka Triglava, v zgodovinski prostor Bleda, Bohinja, že spreobrnjene Bogomile, krst pri slapu Savici in potem Akvileja. Zelo uspešna likovna upodobitev pesnitve, izdana v knjigi leta 1996 pri založbi Humar, je bila sicer predstavljena na več razstavah po Sloveniji, vendar knjiga tiskana v več jezikih ni bila založniški uspeh. Do-

minko utrujen od obsežnega študija, priprav izbora upodobitev je potem še več kot petnajst let občasno iskal za Črtomirom. V knjigi je nekaj ilustracij izredno uspešnih in antologijskih (na primer upodobitev nebes ...).

V tem zapisu moram vsekakor omeniti avtorjeve neprestane dvome v rezultate svojega dela. Po tednih uspešnega dela ga je nekaj na sliki zmotilo in takoj je uničil sliko, pa tudi ostale, ki so nastale v tistem času. Nezadovoljstvo z delom je le redko popravljal na platno.

Slikarske eksplozije eruptivnih barvnih nanosov so velikokrat preglasile osnovno sporočilo, fragmenti realnega in nadrealnega so bili preglašeni in platno je avtor takoj razrezal.

Slikar je vedno znova zarisoval svoje trope konj na belino platna. Vedno znova je našel drobne zarisanosti, za katere je vedel le sam po vseh stotinah skic. Iskanje tiste slike slik je bila huda obremenitev avtorja do konca dni. Po smrti žene Mariči zadnji dve leti ni več slikal. Ure in ure sva pregledovala veliko zbirko del, katera so ostala doma. Avtor je imel lepo urejeno svoje delo in sva pogosto z ogledovanjem potovala na začetke njegove slikarske poti.

Predzadnji terek mi je pokazal cel šop novih študij konj in želel jih je opremiti. Verjel sem, da bo še našel nazaj v atelje. Celotno življenje je izgojeval v slikanju.

Milogoj Dominko je v svojem slikarskem delovanju od začetkov poizkušal nagovoriti življenje in je to ostajalo njegovo osrednje ustvarjalno vprašanje. Iz vedenja vsega, kar se je skozi ustvarjalnost zabeležilo skozi stoletja, do preloma v sodobno umetnost in v razgibano XX. stoletje. Milogoj mu je pripadal, saj je študij končal, ko so bila vsa bistvena vprašanja že začeta. Moderna umetnost brez pomoči prepoznavnega sveta mu v vsej

ustvarjalni dobi ni bila dovolj. V osebnem izpovedovanju je rekonstruiral zgodovino sveta s specifičnimi avtorskimi psihozami. Ustvarjanje novih pojavnosti na slikarskem nosilcu mu ni pomenilo samo slike -- likovnega izdelka, ampak avtorsko oblikovanje osebnih izpovedi nekje v območju posnemanja (historično) in gradnje nekih novih iluzij. Avtor je bil leta obremenjen z različnimi »psihozami«, ko je iskal svojo pozicijo, pri reševanju svoje vloge v razumevanju in interpretiranju časa. Začaranost z zgodovino je ostala stalnica njegovega dela.

Desetletja izključenosti iz domače umetniške produkcije in njenega reklamiranja so

ga postavila na rob dogajanja. Znatno se je tudi družbeno izoliral, zato je še težje ohranjal smisel in povezave v sočasno dogajanje. Umetniško izpovedovanje ne more biti zaključeno še prav posebno v preteklem stoletju, polnem zgodovinskega smisla in obnem odprtega modernizmu, avantgardizmu in seveda postmodernizmu. Slikar Dominko je odgovoril na nekaj vprašanj in prav to je vsaj delno pokazala sicer v skromnem obsegu spominska razstava v letu osemdesetletnice avtorjevega rojstva. Prikaz je lahko predstavil samo majhen del iz njegove bogate zapuščine. Njegovo delo je del pahljače odnosov znotraj likovne umetnosti in njenih spoznanj v sodobni kulturi.

Razstavo del Milogoja Dominka na Vrhniki (13. 11. – 9. 12. 2012) so omogočili in pripravili (od leve): Milojka in Mitjam Dominko, Pavle Mrak in Mira Rančov (*Naš časopis*, 26. november 2012, str. 42).

POKOPALIŠČE – MESTO, olje na les (27 x 38 cm).

POKOPALIŠČE - MESTO, olje na les, 27 x 38 cm (foto: Marjan Smerke).

FIGURE, 1967, olje na platnu, 39 x 48 cm (foto: Marjan Smerke).

OKNO DOKONČNOSTI, olje na platnu, 91 x 131 cm (foto: Marjan Smerke).

POMPEII, 1947, olje na platnu, 80 x 100,5 cm (foto: Marjan Smerke).

GNEZDO, 1972, olje na platnu, 80 x 100,5 cm (foto: Marian Smetke).

JUTRO, olje na platnu, 90 x 121 cm (foto: Marjan Smerke).

PADEC, olje na platnu, 90,5 x 75,5 cm (foto: Marjan Smerke).

STAREC RESNICA, olje na platnu, 90,5 x 131 cm (foto: Marjan Smerke).

RIBA IN OSAT, 1979, olje na platnu, 67 x 50 cm (foto: Marjan Smerke).

ŠOPEK ŠKOLJK, 1989, olje na platnu, 90,5 x 75 cm (foto: Marjan Smerke).

PADEC, 2002, olje na platnu, 90,5 x 75 cm (foto: Marjan Smerke).

PIETA, 1991, olje na platnu, 124,5 x 110 cm (foto: Marjan Smerke).

KRIŽANI V MODRI, 2002, olje na platnu, 117 x 96 cm (foto: Marjan Smerke).

SRCNA DAMA, 2009, olje na platnu, 92 x 90 cm (foto: Marjan Smerke).

MUSSCOLLE, 1994, olje na platnu, 49 x 68 cm (foto: Marjan Smerke).